

A találós mese

Ahol volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, hol a kurta farkú malac túr, kidőlt-bedőlt kemencének egy csepp ódala sem vót, ahol jó volt, ott rossz nem volt, ahol rossz nem volt, ott jó volt, mégis megsült benne annyi pogácsa, hogy egy meztelen cigánypurdé mind elvitte az inge ujjában, úgy láttam, mint most, ott voltam, hol beszéltek, aki nem hiszi, kérdezze meg... volt egyszer egy király, s annak olyan szép felesége, hogy még az angyalok is irigyelték a szépségét. De olyan erősen irigyelték, hogy leküldötték hozzá a halál angyalát, s felvitették a mennyországba.

Búsult a király, szörnyű nagy bánat nehezült a szívére, éjjel-nappal siratta a feleségét, de hogy telt-múlt egy-két esztendő, addig s addig duruzsoltak a fülébe, hogy így meg úgy, nem maradhat halálig szomorú özvegységben, a koldusnak is van párja, a kicsi leányát sem nézheti árvaságban, hogy felöltözött szép aranyos gúnyába, s elindult leánynézőbe. Elindult, de előre megmondta, hogy csak olyan leányt vesz el, aki van olyan szép, mint az első felesége volt. No, be is járt országot-világot, sok szép leányt s asszonyt látott, de a feleségéhez hasonlatos szépet nem talált.

Telt-múlt az idő, a kicsi királykisasszony szép nagy leánnyá serdült, jöttek is a kérők, királyfik, hercegek, válogatott cigánylegények, de a király föltette magában, hogy addig férjhez nem adja a leányát, míg maga meg nem házasodik. Ezt gondolta magában, de senkinek sem mondta, a leányának sem, hanem csinált egy találós mesét, s kihirdettette, hogy annak adja a leányát, aki a mesét kitalálja, de úgy próbáljon szerencsét, akárki fia-borja legyen, hogy ha ki nem találja a mesét, karóba kerül a feje. Bizakodott erősen a király, hogy nem találkozik ember, aki az ő meséjét kitalálja, s nem fogy ki a leányából soha, lesz aki dajkálja, ha majd megöregszik.

Merthogy szép volt a királykisasszony is, mint a ragyogó csillag, jöttek a királyfik, hercegek, grófok, bárók, minden rendű s rangú legények sereggestül, akiknek külön-külön feladta a király az ő találós meséjét, mely szólott ekképpen:

Keresi az olyant, de meg nem találja,
ha meg nem találja, anyja vére bánja.

Tízen-húszan megpróbálták egy nap, de egy sem tudta helyesen megfejteni. Bizony ha nem tudták, nem is látták többet Isten áldott napját.

Híre ment ennek hetedhét ország ellen, meghallotta a napkeleti özvegy királyné fia is. Ahogy meghallotta, nem volt többet nyugta, s mondta az édesanyjának:

- Na, édes királyné anyám, én is elmék, s szerencsét próbálok.

Hej, megijedt a királyné szörnyen, sírt, jajgatott, hogy zengett belé a palota, s összetett kézzel kérte a fiát:

- Édes fiam, szívemről szakadt virágszálam, ne játssz az életeddel, találsz te különbnél különb királykisasszonyokat, minden ujjadra kettőt!

- Különbnél különbeket találhatok, de olyat nem, mert úgy hírelük, hogy nincs párja kerek e világon.

Hiába sírt-rítt, könyörgött a királyné, a fiának nem volt maradása. Mit volt mit nem tenni, sütött az anyja útra való pogácsát, vele küldötte a leghűségesebb szolgáját, s ugyancsak a lelkére kötötte, hogy vigyázzon a királyfira, mint a szeme viláगरa, mert "a királyfi s a feje!..." Na, elindultak, mentek, mendegéltek hegyeken-völgyeken át, erdőkön-mezőkön keresztül, szél ellen, nap alatt, s addig mentek, mendegéltek, míg az özvegy király városába nem értek. Ott bemennek a fogadóba, esznek-isznak, s azzal a királyfi ment egymagában a királyhoz, a szolgáját meg ott hagyta, hogy vigyázzon a lovakra. Fölmege a király palotájába, bejelentik, nagy bátran a király színe elé áll, s köszönti emberséggel.

- Isten hozott, fiam! Mi jóban jársz, ki fia vagy?

- Én a napkeleti király fia vagyok - felelt a királyfi. - Ugyan bizony hallotta-e hírét, felséges királyom?

- Hallottam biz én, jó pajtásom volt, nyugodjék békével.

- Bizony ha jó pajtása volt az én édesapám, én azért jöttem, hogy feleségül vegyem a felséged leányát.

- Hohó, öcsém, annak nagy sora van. Meg tudod-e fejteni az én találós mesémet?

- Megpróbálom, ha elmondja.

- Jobb lesz, ha nem próbálsz, sajnálom fiatal életedet.

- Ne sajnálja, felséges királyom, csak mondja elé.

- No, ha úgy, hát legyen úgy, hallgass ide, fiam.

Keresi az olyant, de meg nem találja,

ha meg nem találja, anyja vére bánja.

Gondolkozik a királyfi, vakarja a fejét, s egyszerre csak mondja:

- Felséged olyan asszonyt keres, amilyen a felesége volt, de nem talál, s ha nem talál, a leánya bánja, mert addig nem adja férjhez!

- Eltaláltad, ördögadta fattya - rikkantott a király -, de ha eltaláltad, akkor azt is tudhatod, hogy nem eladó a leány sem neked, sem másnak!

- Nem addig van! - vágott vissza a királyfi. - Becsületes ember szavának áll.

- Hé, katonák! - ordított a király, s kirántotta a kardját, hogy miszlikbe vágja a királyfit.

Hát uramteremtőm, szaladtak be a katonák mindenfelől, rohantak a királyfinak, de bezzeg a királyfi sem tartotta hátul az esztét, uccu neki! szégyen a futás, de hasznos: elszaladt a fogadóba, felkapott a lovára, s meg sem állott hazáig.

Hiszen még jóformán haza sem ért Napkelet országába, talpra állíthatta a katonáit, mert jött utána rettentő nagy ármádiával a király, aki szörnyű mód megharagudott a királyfira, amért visszabeszélt neki. Haj, szegény királyfi! Még hírmondónak is alig maradt az ő katonáiból, úgy megverte a király ármádiája, s alig-alig tudták elrejteni az édesanyját, ő maga meg kifutott az országából, mehetett szegény feje világgá.

Ment, mendegélt a szegény királyfi nagy búval, bánattal, hetedhét ország ellen, addig ment, mendegélt, míg egy tenger mellé nem ért. Éppen akkor indult onnét egy hajó, fölkérdzett rá, beállott a hajóslegények közé. Mendegélt a hajó éjjel-nappal, szakadatlan, olyan csendes volt a tenger, mint a víz a tányér fenekén, de a hetedik éjjel szörnyű nagy fergeteg kerekedett, magas toronynál magasabbra dobta a hajót, s úgy vágta egy sziklához, hogy miszlikbe szakadt. Áldott szerencsére, a királyfinak semmi baja sem esett, s továbbment a sziklán, bolyongott erre-arra, mindenfelé, aztán rengeteg erdőbe ért, rengeteg erdőből nagy pusztaságra. Hát, uramteremtőm, annyi volt a katona azon a pusztaságon, mint a fűszál a réten, mint a csillag az égen. Éppen egzecíroztak* javában. A király is ott ült egy dombon, aranytrónján, nagy füstöket eregetett hosszú szárú pipájából, s úgy nézte nagy szívbeli gyönyörűséggel a katonáit. Nézi, nézi a királyfi az egzecírozást, s egyszerre csak meglátja a király, int neki, hogy menjen oda. Odamegy a királyfi, szalutál katonásan, a király meg mondja neki:

- Úgy szemlélem, hogy katona voltál te is valaha, állj bé, fiam, a sorba, s egzecírozz te is.

Sorba áll a királyfi, egzecírozik a többivel, a király meg mind őt nézte, s úgy megtetszett a királyfi járása, tartása, hogy odakiáltott neki:

- Állj ki a sorból, fiam, egzecíroztasd a katonáimat, hadd lám, mit tudsz!

Kiáll a sorból a királyfi, vigyázott kiált, aztán induljt, de úgy megegzecíroztatja a király katonáit, hogy döngött, rengett a föld, s a hosszú szárú pipa kiesett a király szájából, pedig négy baka fogta a pipa szárát. (Azám, négy baka fogta, egy meg piszkálta a tüzet. Úgy láttam, mint ma.)

- Hohó, fiam - kiáltott a király -, akárki fia vagy, vezérnek termettél, ez órától fogvást te vagy a vezérem!

Hazamennek este a király udvarába, a király este nagy vendégséget csap, asztalfőre, maga mellé ülteti a királyfit, esznek-isznak, rostával hordják a bort, de a királyfi csak nem akart kedvre derülni.

- Mi bajod van, fiam? - kérdezte a király. - Olyan szomorú vagy, mint a háromnapos esős idő. Igyál, fiam, ne búsulj!

De a királyfi csak szomorkodott továbbra is.

- No, várj csak, mindjárt hazahozom a jókedvedet.

Szolt az udvarmesternek, hogy hívja be a királykisasszonyt, de hozza ám a citeráját is.

Bejő a királykisasszony (haj de szépséges szép volt a lelkemadta!), megpendíti a citeráját, vígnál vígabb nótákat penget rajta, hogy mindenki összecsapta a bokáját, de pengethette a legeslegvígabb nótát, nem vidult fel a királyfi. Hanem mit gondolt, mit nem a királyfi, elkérte a citerát a királykisasszonytól, s pengetett azon egy olyan, de olyan szomorú nótát, hogy sírtak mind, mint a gyermekek. Arra meg rázendített egy vígat, de olyan vígat, hogy egyszerre mind táncra kerekedtek, még a király is, de még künn az udvaron az agarak is összeölelkeztek a kopókkal, s úgy járták a kállai kettőst.*

Mondjam, ne mondjam, ha mondom, úgysem hiszitek el, ha nem mondom, bizonyosan elhiszitek: megtetszett a királykisasszonynak erősen a királyfi, s kérte az apját, hogy marassza náluk ezt a citerás vitézt, hadd tanuljon tőle citerázni.

Hiszen a király ott is marasztotta, hogyne marasztotta volna, s a királyfi tanította is ügyesen a királykisasszonyt, de csak nem jött meg a kedve. Hiába faggatta a királykisasszony, nem mondta meg, mi búja-baja vagyon. Hej, Istenem, szomorú lett a királykisasszony is, mindég csak szomorú nótákat pengetett a citerán, de bezzeg elszomorodott a király is, gondolta: ez így nem jó, fordítsunk a dolgon. Egyszer aztán keményen elővette a királyfit.

- Hallod-e, fiam, a leányom szívét megszorítottad, szólj már egyet-kettőt, hadd tudjam, hány hét a világ.

Mondta a királyfi:

- Ismerte-e felséged a napkeleti királyt?

- Hát hogyne ismertem volna! Jó pajtások voltunk fiatalágunkban, az Isten nyugtassa meg.

- No, én a fia vagyok.

- Ejnye ördögadta, hát ezt eddig nem mondhattad? Igazat beszélsz-e, fiú?!

A királyfi erre félrehúzta a köpenyegjét, s hát ott ragyogott egy fényes csillag.

- Sokszor láttam az apád mellén, fiam! - mondta a király. - No, az Isten vezérelt hozzám, mert hallottam szomorú esetedet. Hiszen ne búsulj, visszavesszük az országodat!

Azzal fölmentek a palotába. De bezzeg most a királyfi sem volt szomorú. Egyszeriben papot hívtak, a fiatalok megesküdtek, aztán lett nagy dínomdánom, lakodalom, hét nap s hét éjjel szolt a muzsika, akkor abbahagyták, fölkeredtek, a királyfi országát visszavették, aztán megest szolt a muzsika, állott a vigasság hét nap s hét éjjel. Én is ott voltam, hét éjjel táncoltam, akkor elszaladtam, s hazáig meg sem állottam.